

WILLIAM S. BURROUGHS

Prânzul dezgolit

Traducere din limba engleză și note
de **Sorin Gherguț**

Ediția a II-a, revizuită

EDITORI:
Magdalena Mărculescu
Silviu Dragomir

FONDATOR:
Ion Mărculescu, 1994

DIRECTOR EDITORIAL:
Bogdan-Alexandru Stănescu

DESIGN:
Andrei Gamarț

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Dan Crăciun

CORECTURĂ:
Oana Apostolescu
Irina Mușătoiu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BURROUGHS, WILLIAM SEWARD

Prânzul dezgolit / William Burroughs ; trad. din engleză și note
de Sorin Gherguț. - București : Pandora Publishing, 2020
ISBN 978-606-978-294-1

I. Gherguț, Sorin (trad. ; note)

821.111

Titlul original: Naked Lunch
Autor: William S. Burroughs

Copyright © 1959, William S. Burroughs
Copyright renewed © 1987, 1990, The William S. Burroughs Trust
All rights reserved
Copyright © Pandora M, 2020
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
www.pandoram.ro

ISBN: 978-606-978-294-1

Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

Prânzul dezgolit la tribunal

Curtea Supremă a Statului Massachusetts, printr-o decizie datată 7 iulie 1966, a declarat *Prânzul dezgolit* de William S. Burroughs drept lipsit de caracter obscen. Prin respingerea acuzațiilor de obscenitate aduse romanului și plasarea sa sub protecția Primului Amendament al Constituției Statelor Unite, cea mai înaltă curte din Massachusetts a infirmat o decizie anterioară a Curții Superioare din Boston și a îndepărtat amenințarea unei interziceri a cărții la nivelul statului. De la publicarea pentru prima oară a *Prânzului dezgolit* în Statele Unite în 1962, singura acțiune de cenzură împotriva cărții în afara statului Massachusetts a avut loc în Los Angeles, unde romanul a fost absolvit de acuzațiile de obscenitate într-un proces desfășurat în 1965.

La procesul din Boston care a precedat decizia Curții Supreme a Statului Massachusetts, Norman Mailer, Allen Ginsberg și John Ciardi s-au numărat printre martorii care au pledat în favoarea *Prânzului dezgolit*. Avocatul care a apărut cartea și pe editorul ei a fost Edward de Grazia, asistat de Daniel Klubock. Mai jos se află textul integral al deciziei majoritare a Curții Supreme a statului Massachusetts, urmat de extrase din mărturiile domnilor Mailer și Ginsberg, precum și o declarație a domnului de Grazia.

Procurorul general vs. o carte intitulată *Prânzul dezgolit*

CURTEA. Cartea a fost declarată obscenă de către Curtea Superioară, G.L.c. 272, §§ 28C, 28E, 28F (fiecare introdus de St. 1945, c. 278, § 1). Curtea Supremă a Statelor Unite a considerat că, pentru a justifica un verdict de obscenitate, „trebuie să fie întrunite trei elemente: trebuie stabilit că (a) tema dominantă a materialului luat ca întreg stârnește un interes lubric pentru sex; (b) materialul este în mod patent ofensator, întrucât contravine standardelor contemporane ale comunității... și (c) materialul este *în mod vădit* lipsit de o valoare socială compensatorie“ [subliniere în original]. O carte intitulată „*John Cleland's Memoirs of a Woman of Pleasure*“ v. *Procurorul General al Mass.* 383 U.S. 413, 418-421 (denumit mai jos cazul *Memoriilor*). *Prânzul dezgolit* poate stârni interesul lubric al devianților sau al celor curioși cu privire la devianți. Pentru noi, este profund ofensator și este, așa cum autorul însuși îl numește, „brutal, obscen și dezgustător“.

În ceea ce privește eventuala valoare socială compensatorie a cărții, dosarul conține numeroase cronică și articole apărute în publicații literare și de alte tipuri care discută cu seriozitate această carte controversată, care înfățișează halucinațiile unui dependent de droguri. Se constată, astfel, că un grup substanțial și inteligent din cadrul comunității consideră că această carte posedă o anume

semnificație literară. Deși opiniile altora cu privire la carte nu ne constrâng în vreun fel, nu putem ignora acceptarea și importanța pe care i-o atribuie atâtea persoane din comunitatea literară. Prin urmare, nu putem spune că *Prânzul dezgolit* este lipsit de „valoare literară compensatorie din perspectiva celor care o publică sau o difuzează în temeiul acelei valori“. A se vedea cazul *Memoriilor* de la p. 421.

Dosarul nu demonstrează că volumul a fost „exploatat comercial pe baza interesului lubric, prin excluderea tuturor celorlalte valori“.

Instanța dispune în consecință.

Președintele Curții nu a participat la judecarea acestui caz.

Extrase din procesul de la Boston al romanului *Prânzul dezgolit*

EDWARD DE GRAZIA: *Domnule Mailer, v-ați referit la faptul că în unele dintre scrierile dumneavoastră tratați aspecte politice. Ar fi incorect să se spună că, într-o mare parte din scrierile dumneavoastră, atât ca romancier, cât și ca eseist, tratați teme și probleme morale?*

NORMAN MAILER: ... Încerc s-o fac. E ca și cum aș spune —

ÎNTREBARE: *Ce e bine și ce e rău?*

RĂSPUNS: Dacă ești jucător de baseball, nu-ți convine să spui că ești un bun apărător de linia a treia, încerci să joci în linia a treia. Încerci să tratezi teme morale. Dacă le tratezi bine e o altă problemă.

ÎNTREBARE: *Referitor la cuvântul „moral”, încercați să tratați chestiuni care țin de bine și de rău?*

RĂSPUNS: Da, încerc să tratez astfel de probleme.

ÎNTREBARE: *Ați citit Prânzul dezgolit, cartea supusă acum judecății Curții?*

RĂSPUNS: Da, am citit-o.

ÎNTREBARE: *Aveți vreo opinie cu privire la importanța ei?*

RĂSPUNS: Am o opinie schimbătoare cu privire la importanța ei, pentru că acum am citit cartea, nu în întregime, ci am citit-o în întregime de două ori. Am citit mai mult de două treimi din carte, cu alte cuvinte, de trei ori. M-am întâlnit cu această carte în decursul unei perioade de

doi sau trei ani; sau, ca să fiu mai precis, am întâlnit-o pentru prima oară în 1959, în revista *Big Table*. Am citit un fragment din ea; apoi am citit-o în întregime cu aproximativ doi ani în urmă, când a apărut. În ultimele câteva zile am citit-o foarte încet și cu mare atenție. Am citit primele 110 pagini.

CURTEA: *Care este legătura între Big Table și Prânzul dezgolit?*

MAILER: *Big Table* este o revistă.

CURTEA: *Presupun că e o revistă specializată.*

MAILER: *Big Table* a fost o revistă scoasă de câțiva dintre editorii care au plecat de la *Chicago Review*, care era revista literară a Universității din Chicago.

DE GRAZIA: *Domnule Mailer, ne puteți spune, cu propriile dumneavoastră cuvinte, importanța pe care i-o acordați acestui roman, fie ea și schimbătoare?*

MAILER: ...schimbarea pe care am amintit-o, schimbarea — dat fiind ceea ce e interesant în legătură cu ea pentru mine — am început să citesc cartea. Mi-a plăcut cartea foarte mult când am citit-o. Ultima oară mi-am zis, „bună treabă“. Am început s-o citesc trepidând, chiar dacă nu mi-a mai plăcut la fel de mult.

CURTEA: *V-a preocupat într-o asemenea măsură?*

MAILER: ...Dacă urmează să depun mărturie cu privire la ea —

CURTEA: *În această perspectivă, scuzați-mă.*

MAILER: Așadar am constatat, citind-o —

CURTEA: *Când citești o carte o dată și ai chef s-o citești a doua oară și nu-ți place, nu-ți pui viața-n joc pentru ea în aceste condiții, nu?*

MAILER: Nu. În orice caz, am constatat că lectura mi-a impus mai multă considerație de această dată. Încă

n-am terminat-o. A trebuit să citesc încet și să mă gândesc foarte mult la ea, ca și la considerația mea pentru ea. Am sentimentul că înseamnă mult mai mult ca operă literară decât mi s-a părut data trecută, chiar în condițiile-n care data trecută am perceput-o ca pe o operă de mare talent. Acest om are un talent excepțional. E posibil să fie cel mai talentat scriitor din America. Ca scriitor profesionist, nu-mi place să-mi fac un obicei din a conferi credibilitate oricăror alți scriitori.

CURTEA: *L-ați mai citit înainte?*

MAILER: Am citit o carte, *Junkie*, într-o ediție broșată; și e chiar un roman foarte bun, de genul fără menajamente. E un fals roman. L-a scris ca să câștige niște bani; dar e bine scris. Mici fragmente din el, de fapt, apar în *Prânzul dezgolit*, ca una dintre teme.

Dar am simțit, citindu-l cu atenție această ultimă oară, am avut sentimentul că opera prezintă un fel de complexitate pe care n-o s-o compar cu *Ulise* a lui James Joyce, aș spune că nu este lipsită de termen de comparație. E posibil, fiind vorba de o operă care cere un studiu și o cercetare considerabile. Am găsit-o semnificativ mai puțin șocantă, recitind-o acum. Am simțit tot mai mult ținta din diversele ei părți. Prima oară când am parcurs-o mi s-a părut bine scrisă. Acest om are un stil extraordinar. Surprinde exact o fărâamă de frumusețe. Cred că surprinde frumusețea și în același timp depravarea, răutatea și emoția vorbirii obișnuite, înțelegeți, felul de-a vorbi al infractorilor, soldaților, sportivilor, toxicomanilor.

Există un gen de exprimare, descris cu expresia „limbaj de canal“, care are adesea o nuanță foarte fină, incisivă, spectaculoasă; și Burroughs captează acest limbaj așa cum

niciunul dintre scriitorii americani pe care-i cunosc n-a făcut-o. De asemenea — și asta îl face remarcabil pentru mine ca scriitor — are un simț poetic cu totul deosebit. Imaginile lui poetice sunt intense. Adesea sunt dezgustătoare; dar în același timp există în ele un simț al impactului, al montajului care este cât se poate de neobișnuit. Și, cum spuneam, toate acestea împreună îmi impun o considerație pentru stilul lui. Dar am început totodată să simt că realmente de data asta își propune ceva mai important decât îmi dădusem seama înainte; că această operă e una mai profundă, o operă calculată, după un plan. Cu alte cuvinte, arta ei e mai deliberată și mai profundă decât credeam înainte. Deci, după ce acest proces se va încheia, fapt e că abia aștept s-o termin. Cum spuneam, am terminat de citit doar prima jumătate de data asta.

DE GRAZIA: *Domnule Mailer, fiindcă ați atins acest subiect, s-a făcut o referire mai devreme de către domnul Cowin (asistentul procurorului general) la cheștiunea notițelor, a notițelor despre care autorul nu-și amintește cu claritate cum le-a scris, care au devenit mai târziu baza pentru Prânzul dezgolit; și mă întrebam dacă ne-ați putea spune opinia dumneavoastră, ca scriitor, despre ce-ar putea să fie vorba aici.*

RĂSPUNS: Da. Am ascultat cu mare atenție, pentru că mi-am amintit că am citit asta la începutul cărții; și mi s-a părut, pe măsură ce citeam cartea, am început să mă gândesc la un fapt care e unul dintre misterele scrisului. Se poate-nîmpla foarte des să te trezești dimineața și să-ncepi să scrii, și ai această experiență: lucrul despre care scrii e cel la care nu te gândești. Iese la iveală la nivel de detaliu. Lucrurile cel mai bine scrise par să nu aibă vreo legătură

cu cele la care te gândești. Există un calcul inconștient care pare să aibă loc în timp ce dormi. Opera este produsă-n timpul somnului; și disciplina scrisului constă, în cea mai mare parte, în abținerea de la a interveni în opera de creație care e făcută de inconștient. Cu alte cuvinte, când cineva lucrează la un roman, și obiceiurile lui sunt regulate și precise... — divaghez aici cu un scop. Cele mai bune dintre obiceiurile lui sunt regulate pentru că el nu înfățișează opera pe care o execută când e conștient.

În opera lui Burroughs cred că se petrece ceva cu totul extraordinar, întrucât autorul este, conform propriei mărturisiri, dependent de droguri. Am auzit diverse versiuni despre cum a scris *Prânzul dezgolit*. Se pare că a scris — cum scrie undeva, obișnuia să scrie în perioadele în care încerca să iasă de sub influența drogurilor, alteleori a spus că scria în perioadele de dependență, când era dependent de droguri. E posibil să fi scris această carte în toate cele trei faze. Posibil s-o fi scris când era dependent, în timpul curei și atunci când se eliberase de dependență.

Dar ce e fascinant pentru mine e că această carte posedă o structură, vedeți dumneavoastră, care e fără-ndoială imperfectă. Cred că unul dintre motivele pentru care nu o putem numi o carte mare precum *În căutarea timpului pierdut* sau *Ulise* e imperfecțiunea acestei structuri. Nu există nicio-ndoială cu privire la talentul autorului; stimulat și stârnit fiind de influența drogurilor, a fost în același timp și afectat. Acest om ar fi putut fi unul dintre cele mai mari genii ale limbii engleze dacă n-ar fi fost dependent. Astfel, în compoziția acestei cărți răzbate o senzație de mare trudă. Eu percep în ea și un stil anume, subconștientul trecând prin multiplele încercări și cazne ale dependenței, autorul

se ține totuși de un plan în carte; există și un sens profund. E surprinzător felul în care aceste teme revin mereu.

N-am idee cum a fost pusă cartea cap la cap. Ingredientele sunt cu totul speciale, ca și cum ai lua parte la un banchet cu treizeci, patruzeci de părți componente. Poți mânca în orice ordine. Poți sări peste ele. Temele sunt profund îngemănate; orice pagină pusă alături de o alta creează o aură. Există o concepție foarte adâncă în spate.

În fine, se poate ca această carte să fie așa — cum spuneam, să nu aibă altă structură decât profunzimea experienței avute de autor, încercările aparte prin care acest om a trecut în viața sa; sau se poate să aibă o structură solidă. Mă bazez doar pe aceste trei lecturi. Simt că opera e îndeajuns de complexă încât să nu-mi pot da seama acum — mi se pare absolut fascinantă pentru că mă face s-o tot citesc, așa cum s-a ntâmplat cu *Ulise* când am citit-o în perioada colegiului, ca și cum ar exista mistere de dezlegat pe măsură ce o citesc.

ÎNTREBARE: *Când folosiți aceste cuvinte, „absolut fascinant“ și așa mai departe, vreți de asemenea să spuneți că este importantă pentru dumneavoastră ca scriitor și pentru alți scriitori? Dați o măsură a importanței ei?*

RĂSPUNS: Are o importanță enormă pentru mine ca scriitor.

ÎNTREBARE: *Mai devreme, ați menționat inconștientul și subconștientul. Aveți sentimentul, ca scriitor, că o probă importantă pentru un scriitor este să evoce, să facă apel la o materie inconștientă și să o pună în formă artistică, iar asta ca să-și aducă o contribuție, ca scriitor, în societate? Percepeți asta drept una dintre sarcinile sau problemele scriitorului? Dacă da, a făcut Burroughs acest lucru foarte bine?*

RĂSPUNS: Cred că n-aș vrea să mă-ntind prea mult vorbind despre ce cred eu.

ÎNTREBARE: *Permiteți-mi să reformulez întrebarea într-un mod mai simplu. Credeți că Burroughs, în această carte, a scos la lumină din inconștient, într-un fel sau altul, o cantitate mare de materie care a devenit folositoare și care, dându-i-se o formă artistică, a devenit ceva deosebit?*

RĂSPUNS: Cred că nu e doar deosebită și folositoare, mai cred și că oferă un portret în această lucrare. Cred că această operă — după cum unul dintre domnii care au depus mărturie mai devreme a vorbit despre Sf. Augustin, mie nu mi-ar trece prin minte Sf. Augustin. Pentru mine, aceasta este pur și simplu portretizarea iadului. Este iadul întocmai. De fapt, onorată instanță, am ceva scris despre asta — pot să citesc, dacă doriți?

ÎNTREBARE: *Aveți niște notițe, înțeleg?*

CURTEA: *Aveți câteva notițe?*

MAILER: Am niște notițe.

CURTEA: *Puteți.*

MAILER: Deci, în aceste notițe, spuneam —

CURTEA: *O paranteză, când ați scris aceste notițe?*

MAILER: Le-am scris duminică. Am mai scris despre William Burroughs înainte; și am scris despre el în *Esquire* acum doi ani, cred, un an și jumătate. Dar n-am fost tentat să revin asupra lor. Observațiile erau pozitive, dar am simțit că-mi doresc ceva nou. Dacă vreți, pot să vă dau asta.

CURTEA: *Continuați, domnule Mailer.*

RĂSPUNS: William Burroughs este, după părerea mea — oricare i-ar fi intențiile conștiente — un scriitor religios. Există în *Prânzul dezgolit* un sentiment al distrugerii sufletului, care este mai intens decât oricare altul de acest

fel pe care l-am întâlnit în vreun alt roman modern. Este o viziune a modului în care ar acționa omenirea dacă legătura între om și eternitate ar fi ruptă în totalitate. Ceea ce conferă acestei viziuni o limpezime de răpăit de mitralieră este lipsa vădită de sentimentalitate. Exprimarea sentimentalismului în chestiunile religioase apare adesea ca un soi de pietate îndulcită, care contravine oricărei idei de sentiment religios pentru cei dotați cu sensibilitate, discernământ sau profunzime. Burroughs se ferește chiar și de posibilitatea unui asemenea sentimentalism (care ar putea, evident, să distrugă valoarea lucrării), asociind un vocabular dur, coroziv, unei serii de situații precise, teribile și un gen de umor negru care constituie ultima mândrie a unui om învins, mândria că nu și-a pierdut, cel puțin, causticitatea. Astfel, acest gen de umor înflorește în închisori, în armată, printre consumatorii de droguri, la cursele de cai și-n sălile de jocuri, *graffiti* ale unui spirit rece, sau chiar furibund, bazat pe funcțiile trupești și pe slăbiciunile trupului, neajunsurile, umilințele și chinurile pe care le poate suporta un trup. E un umor sălbatic și crud, la fel de implacabil și neutru ca un impozit pe vânzări; e moneda comunicării în fiecare dintre acele lumi. Amar ca un alcaliu, scufundă fiecare temă importantă în substanța caustică a experienței celei mai teribile; ce rămâne neatins este dur și neted ca un os. Din punctul meu de vedere, substanța emoțională a scrierii lui Burroughs e acest fel de reziduu uscat și fin.

Așa cum Hieronymus Bosch a desenat cele mai diabolice și mai înfiorătoare detalii cu o delicatețe a trăsăturii și cu un umor malițios care te lasă să întrevezi ororile de toate felurile la pândă în Infern, la fel și Burroughs îți comunică o viziune amănunțită, pregnantă a cum ar putea să arate

Infernul, un infern care ar putea urma ca o culminare, ca produsul final al revoluției științifice. La capătul medicinei e drogul; la capătul vieții este moartea; la capătul omului ar putea fi infernul care izvorăște din vanitățile minții. Nicăieri precum în colecția de monștri, genii pe jumătate nebune, handicapați, șarlatani, infractori, perversi și fiare putrede din *Prânzul dezgolit* nu mai e de găsit o asemenea panoplie modernă a vanităților voinței umane, a exceselor maligne care apar când ideea de putere personală sau intelectuală stăpânește peste compasiunea trupului.

Suntem mai bogați cu această dare de seamă; și suntem mai impunători ca națiune pentru că un editor poate tipări această dare de seamă și o poate vinde liber într-o librărie, o poate vinde legal. Aceasta sugerează chiar că „Marea Societate” despre care vorbește Lyndon Johnson ar putea să nu fie doar vorba-n vânt a unui politician, ci e posibil să conțină germenii unui nou adevăr; pentru că nicio societate obișnuită nu ar putea avea temeritatea și onestitatea morală să privească-n abisul din *Prânzul dezgolit*. Dar o Mare Societate poate să se uite în genunea propriului infern potențial și să realizeze că este mai solidă, ca Națiune, fiindcă posedă un artist care se poate întoarce din infern cu un portret de dimensiunile acestuia.

Și aș mai adăuga, astfel se justifică tot, poate.

DE GRAZIA: *Nu mai am întrebări.*

*
* *

DE GRAZIA: *Domnule Ginsberg, ați citit cartea intitulată Prânzul dezgolit de William Burroughs?*

ALLEN GINSBERG: Da.

ÎNTREBARE: *De mai multe ori?*

RĂSPUNS: Da, de câteva ori.

ÎNTREBARE: *Îmi puteți menționa, în fața Curții, câteva exemple sau ilustrări ale unor idei care au o importanță socială și pe care le vedeți exprimate în această carte?*

RĂSPUNS: Da. Există în ea un număr mare de idei care au importanță socială; și toate sunt legate între ele în felul în care se prezintă cartea. Una dintre ele este o teorie a dependenței de drog sau o teorie a dependenței de heroină aplicată ca model pentru dependența de multe alte lucruri în afară de droguri. Este fenomenul la care se face referire în carte cu sintagma „Algebra nevoii“, și celelalte dependențe care sunt menționate sunt tratate într-o manieră impresionantă — dependența de homosexualitate, care e considerată de Burroughs tot un fel de dependență; și, pe o scară mai largă, ceea ce el concepe drept dependența Statelor Unite față de bunuri și posesiuni materiale. Dependența de bani este menționată în carte de mai multe ori; și, în primul rând, dependența de putere sau dependența de control asupra altor oameni prin puterea exercitată asupra lor. Astfel, de-a lungul cărții există imagini frapante ale unor oameni a căror obsesie sau dorință intimă este să aibă controlul asupra minților, inimilor și sufletelor altor oameni.

Chiar la începutul cărții această teorie generală a dependenței, „Algebra nevoii“, este menționată în *Introducere*, de la pag. v la xvi; ea este amintită din nou la paginile 21 și 168 din carte.

ÎNTREBARE: *Înainte de a face aceste trimiteri la paginile din carte în care este menționată „Algebra nevoii“, v-ați referit la Burroughs afirmând că această carte tratează*